

6 Utdanningsnivå og bosted

Yngve Johansen, prosjektleder, Sámi allaskuvla/Samisk høgskole

Sammendrag

Hvorvidt elever gjennomfører videregående opplæring innen fem år etter skolestart eller ikke, har svært stor innvirkning på hvilket utdanningsnivå de er på i 30-årsalderen. Nesten 70 % av dem som gjennomfører videregående opplæring på allmennfaglig studieretning i løpet av fem år, og 24 % av dem som gjennomfører innen fem år på yrkesfaglig studieretning, har universitets- eller høgskoleutdanning. Tallene for dem som ikke gjennomfører innen fem år, er henholdsvis 19 % og 7 %. Omtrent 15 % flere jenter enn gutter tar universitets-/høgskoleutdanning.

Av elevene fra STN-området som startet på videregående opplæring i årene 1994–1996, bor ca. 45 % i dette området i 2009. 13 % flere av dem som ikke fullførte videregående skole innen fem år, enn av dem som fullførte, bor i STN-området. Det er flest gutter (56 %) som ikke har fullført yrkesfaglig studieretning innen fem år, og færrest jenter som har fullført allmennfaglig studieretning (31 %), som bor i STN-området.

6.1 Innledning

Bakgrunnen for dette kapitlet er resultatene som kom fram i ”Samiske tall forteller 2” i kapitlet ”Utdanning i SUF-området”. Her kom det fram at det var stort frafall av elever i den videregående skolen, spesielt på yrkesfaglig studieretning, og frafallet var størst i STN-områdene (tidligere SUF-områder).

I kapitlet vil det bli tatt utgangspunkt i eleven som startet på videregående opplæring i perioden 1994 til 1996. Årsaken til at årene etter 1994 er valgt, er at det med Reform 94 ble innført rett til tre års videregående opplæring. Disse elevene er i dag over 30 år, de aller fleste er ferdige med sin grunntidning og er ute i arbeidslivet.

6.2 Utdanningsnivået for elevene som startet på grunnskurs i årene 1994 til 1996

Utdanningsnivået inndeles i fire kategorier: grunnskolenivå, videregående skolenivå (inkluderer også ”påbygging til videregående utdanninger”, som omfatter utdanninger som bygger på videregående skole, men som ikke er godkjent som høyere utdanning), universitets-/høgskolenivå, kort (omfatter høyere utdanning t.o.m. fire år) og universitets-/høgskolenivå, lang (omfatter mer enn fire år, samt forskerutdanning).

I de følgende tabeller og figurer benyttes ”STN-området”, som er Sametingets tilskuddsordning til næringslivet, tidligere kalt SUF-området. Området som er kalt ikke STN nord for Saltfjellet, er området nord for Saltfjellet som ikke er omfattet av Sametingets tilskuddsordning til næringslivet. Byene Bodø, Harstad, Tromsø og Alta er tatt ut fordi statistikken ellers i for stor grad ville bli påvirket av forskjeller mellom by og land.

6.2.1 Nåværende utdanningsnivå for elever som startet på grunnskurs i årene 1994 til 1996 og fullførte videregående opplæring innen fem år

Ved å gjennomføre yrkesfaglig studieretning i videregående opplæring får elevene en fagutdanning og kan gå direkte over i yrkeslivet. De som tar allmennfaglig studieretning, må ta en tilleggsutdanning for å få et yrke.

Tabell 6.1 Utdanningsnivå i 2009 for elever som startet på grunnkurs for første gang i årene 1994 til 1996 og gjennomførte utdanningen innen fem år. Studieretning, kjønn og geografiske områder. Prosent

Studieretning, kjønn og geografisk område	Skolestart 1994, 1995, 1996			
	N	Prosent		
		Videregående skole-nivå	Universitets-/høgskole-nivå, kort	Universitets-/høgskolenivå, lang
Allmennfaglig studieretning				
STN-området	575	31.4	50.2	18.4
Ikke STN nord for Saltfjellet	3053	26.9	55.4	17.7
Menn				
STN-området	221	37.9	42.7	19.4
Ikke STN nord for Saltfjellet	1263	32.9	47.8	19.3
Kvinner				
STN-området	354	27.4	54.8	17.8
Ikke STN nord for Saltfjellet	1790	22.7	60.7	16.6
Yrkesfaglige studieretninger				
STN-området	361	76.0	22.3	1.7
Ikke STN nord for Saltfjellet	1781	75.5	22.6	1.9
Menn				
STN-området	173	85.9	13.5	0.5
Ikke STN nord for Saltfjellet	896	83.3	13.8	2.9
Kvinner				
STN-området	188	67.0	30.3	2.7
Ikke STN nord for Saltfjellet	885	67.5	31.5	1.0

Tabellen viser naturlig nok at det er stor forskjell mellom elever som har tatt allmennfaglig studieretning, og elever som har tatt yrkesfaglig studieretning, når det gjelder utdanning etter videregående skole. Av allmennfagelevne i STN-området har over to tredjedeler tatt utdanning på universitets- eller høgskolenivå, mens en fjerdedel av elevene på yrkesfaglig studieretning har gjort det samme.

Det er forholdsvis store kjønnsforskjeller. Av dem som gikk på allmennfaglig studieretning, er det 10 % flere gutter enn jenter som har videregående opplæring som sitt høyeste utdanningsnivå i 2009. Av dem som gikk på yrkesfaglig studieretning, er det nesten 20 % flere gutter enn jenter som har videregående opplæring som sitt høyeste utdanningsnivå i 2009.

I STN-området er det litt flere menn enn kvinner som tar en lang universitets-/høgskoleutdanning. Det er omtrent 5 % flere utenfor STN-området nord for Saltfjellet som tar universitets-/høgskoleutdanning.

7.2.2 Nåværende utdanningsnivå for elever som startet på grunnkurs i årene 1994 til 1996 og ikke fullførte videregående opplæring innen fem år

Fra 1999 har det vært mulig for søkere som ikke har generell studiekompetanse, og som fyller minst 25 år i søknadsåret, å søke opptak til høyere utdanning. Denne søknaden skal bygge på søkerens realkompetanse innenfor det søkte studieområdet. Dette har ført til at det kommer søkere inn på høyere utdanning som tidligere var avskåret fra det fordi de ikke hadde videregående opplæring. Tabellen nedenfor viser nok derfor også effekten av innføringen av opptak til høyere utdanning via realkompetanse.

Omtrent 60 % av elevene som startet på videregående skole i perioden 1994 til 1996 og ikke gjennomførte innen fem år, har heller ikke fullført videregående skole i 2009.

Tabell 6.2 Utdanningsnivå i 2009 for elever som startet med grunnkurs for første gang i årene 1994 til 1996 og IKKE gjennomførte utdanningen innen fem år. Studieretning, kjønn og geografiske områder. Prosent

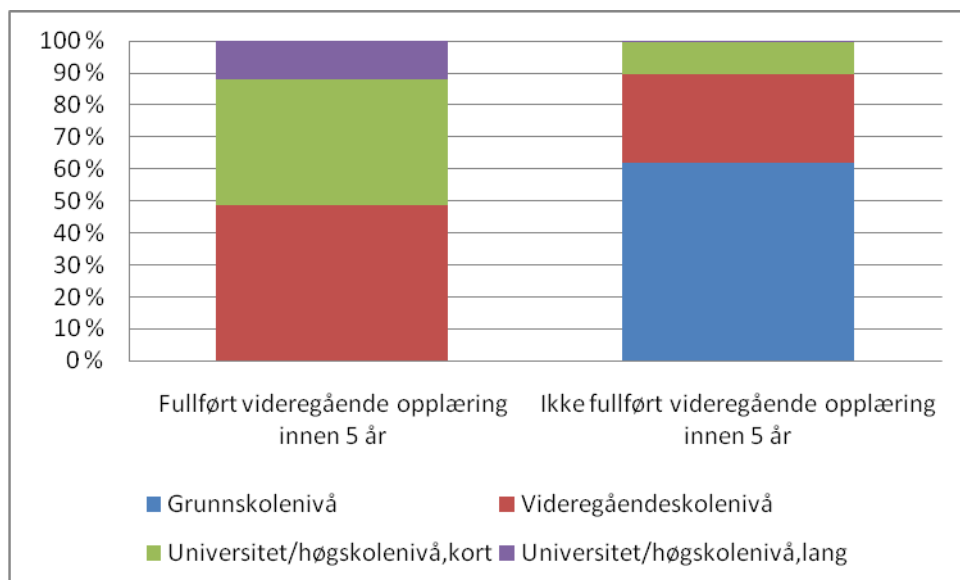
Studieretning, kjønn og geografisk område	Skolestart 1994, 1995, 1996				
	N	Prosent			
		Grunnskole-nivå	Videregående skole-nivå	Universitets-/høgskole-nivå, kort	Universitets-/høgskolenivå, lang
Allmennfaglig studieretning					
STN-området	235	55.9	24.9	17.9	1.3
Ikke STN nord for Saltfjellet	1088	57.2	23.6	17.3	1.9
Menn					
STN-området	116	59.3	27.4	10.6	2.7
Ikke STN nord for Saltfjellet	529	62.7	21.3	13.3	2.7
Kvinner					
STN-området	119	52.6	22.4	25.0	0
Ikke STN nord for Saltfjellet	559	52.0	25.6	20.4	1.1
Yrkesfaglige studieretninger					
STN-området	562	64.4	28.9	6.5	0.2
Ikke STN nord for Saltfjellet	2224	62.7	32.7	4.4	0.2
Menn					
STN-området	356	64.3	31.4	4.0	0.3
Ikke STN nord for Saltfjellet	1473	62.6	34.1	3.0	0.3
Kvinner					
STN-området	206	64.5	24.5	11.0	0
Ikke STN nord for Saltfjellet	751	63.0	29.9	7.1	0

Det er 7 % flere jenter enn gutter fra STN-området som startet på allmennfag og ikke fullførte innen fem år, som seinere har fullført videregående opplæring eller tatt universitets-/høgskoleutdanning. 25 % av jentene som ikke fullførte videregående opplæring på allmennfag innen fem år, har tatt en kort universitets- eller høgskoleutdanning. Av guttene på allmennfag som ikke fullførte på fem år, har 13 % tatt en kort eller lang universitets- eller høgskoleutdanning. Av dem som begynte på yrkesfaglig studieretning, er det like mange jenter som gutter (64 %) som fremdeles har grunnskole som høyeste utdanningsnivå, men av jentene er det 11 % som har tatt en kort universitets- eller høgskoleutdanning. Når man sammenligner STN-områdene med ikke-STN-områdene nord for Saltfjellet, er det små forskjeller, bortsett fra at jentene fra STN-områdene i større grad tar en kort universitets- eller høgskoleutdanning enn jentene utenfor STN-områdene nord for Saltfjellet.

6.2.3 Nåværende utdanningsnivå i STN-området for de elevene som startet på grunnkurs i årene 1994 til 1996

I STN-området var det 54 % av elevene som startet på videregående opplæring i perioden 1994–1996, som fullførte innen fem år. Av mennene var det 45,5 % som gjennomførte videregående opplæring innen fem år, og av kvinnene 62,5 %.

Figur 6.1 Utdanningsnivået i STN-området i 2009 for dem som startet på videregående opplæring i årene 1994 til 1996, henholdsvis for dem som gjennomførte videregående opplæring innen fem år, og for dem som i ikke gjorde det. Prosent

Figuren viser at hvorvidt man gjennomfører videregående skole innen fem år eller ikke, har meget stor innvirkning på utdanningsnivået senere. Over 60 % av dem som ikke fullfører innen fem år, har ingen fagutdanning når de er 30 år. Nesten 50% av dem som fullfører videregående skole innen fem år, tar utdanning på universitets- og høgskolenivå, mens bare 10 % av dem som ikke fullfører videregående skole innen fem år, gjør det samme.

6.3 Bosted i 2009 til elevene som startet på grunnkurs i årene 1994 til 1996

Hensikten med å se på bosted er å se om gjennomføring eller ikke gjennomføring av videregående opplæring og valg av studieretning kan ha noe å si for framtidig bosetting. Tabell 6.3 og tabell 6.4 inndeles i tett og spredt bosetting innenfor og utenfor STN-området nord for Saltfjellet og bosetting sør for Saltfjellet.

SSBs definisjon av ”tettsted”:

En hussamling skal registreres som et tettsted dersom det bor minst 200 personer der og avstanden mellom husene skal normalt ikke overstige 50 meter. Det er tillatt med et skjønnsmessig avvik utover 50 meter mellom husene i områder som ikke skal eller kan bebygges. Dette kan for eksempel være parker, idrettsanlegg, industriområder eller naturlige hindringer som elver eller dyrkbare områder. Husklynger som naturlig hører med til tettstedet tas med inntil en avstand på 400 meter fra tettstedskjernen. De inngår i tettstedet som en satellitt til selve tettstedskjernen.

6.3.1 Bosted til elevene som startet på grunnkurs i årene 1994 til 1996 og fullførte videregående opplæring innen fem år

Av de elevene fra STN-området som gjennomførte videregående skole innen fem år, bor 40 % i dette området i 2009. Nesten 10 % flere av dem som fullførte yrkesfaglig studieretning, enn dem som fullførte allmennfaglig studieretning, bor i et spredt bosettingsområde i STN-området. Det er omtrent 40 % flere av dem som har tatt allmennfaglig studieretning, som har bosatt seg sør for Saltfjellet, enn av dem med yrkesfaglig studieretning.

Av dem som begynte på videregående opplæring i perioden 1994 til 1996, og som bodde i STN-området, er det i 2009 12 % flere menn enn kvinner som bor i STN-området. Av mennene som kommer fra STN-området og har tatt yrkesfaglig studieretning, bor ca. 15 % flere i dette området enn tilfellet er for menn som har tatt allmennfaglig studieretning. For kvinner utgjør denne forskjellen litt under fem prosent.

Det er over 9 % flere av de elevene som ikke kommer fra STN-området, som bor sør for Saltfjellet, enn av de elevene som kommer fra STN-området.

Tabell 6.3 Bosted i 2009 til elever som startet på grunnkurs i årene 1994 til 1996, og som har fullført videregående opplæring innen fem år

Studieretning, kjønn og geografisk område	Skolestart 1994, 1995, 1996						
	N	Prosent					
		STN-område		Øvrige områder nord for Saltfjellet		Bosatt sør for Saltfjellet	Annet
		Tettsted	Spredt bosetting	Tettsted	Spredt bosetting		
<u>Allmennfaglig studieretning</u>							
STN-området	575	12.5	21.6	29.2	3.3	30.3	3.1
Ikke STN nord for Saltfjellet	3053	0.1	0.5	43.6	13.8	39.0	3.0
Menn							
STN-området	221	13.6	24.9	24.0	2.7	32.1	2.7
Ikke STN nord for Saltfjellet	1263	0	0.8	44.4	14.6	37.1	3.1
Kvinner							
STN-området	354	11.8	19.5	32.5	3.7	29.1	3.4
Ikke STN nord for Saltfjellet	1790	0.1	0.4	43.0	13.2	40.3	3.0
<u>Yrkesfaglige studieretninger</u>							
STN-området	361	12.4	31.6	30.5	6.1	16.6	2.8
Ikke STN nord for Saltfjellet	1781	0.3	0.9	47.7	24.5	24.6	2.0
Menn							
STN-området	173	15.0	38.2	27.2	4.0	12.2	3.4
Ikke STN nord for Saltfjellet	896	0.3	0.7	48.4	26.3	22.3	2.0
Kvinner							
STN-området	188	10.1	25.5	33.5	8.0	20.8	2.1
Ikke STN nord for Saltfjellet	885	0.2	1.2	47.0	22.7	26.9	2.0

6.3.2 Bosted til elevene som startet på grunnkurs i årene 1994 til 1996 og ikke fullførte videregående opplæring innen fem år

Tabell 6.4 Bosted i 2009 til elever som startet på grunnkurs i årene 1994 til 1996, og som IKKE har fullført videregående opplæring innen fem år

Studieretning, kjønn og geografisk område	Skolestart 1994, 1995, 1996						
	N	Prosent					
		STN-område		Øvrige områder nord for Saltfjellet		Bosatt sør for Saltfjellet	Annet
		Tettsted	Spredt bosetting	Tettsted	Spredt bosetting		
Allmennfaglig studieretning							
STN-området	235	17.5	28.9	23.8	5.1	21.7	3.0
Ikke STN nord for Saltfjellet	1088	0.2	0.6	47.2	18.2	30.2	3.6
Menn							
STN-området	116	20.7	27.6	18.1	5.2	25.0	3.4
Ikke STN nord for Saltfjellet	529	0.2	0.4	47.4	18.5	30.1	3.4
Kvinner							
STN-området	119	14.3	30.3	29.4	5.0	18.5	2.5
Ikke STN nord for Saltfjellet	559	0.2	0.9	46.9	17.9	30.3	3.8
Yrkesfaglige studieretninger							
STN-området	562	14.6	37.4	24.5	6.1	14.7	2.7
Ikke STN nord for Saltfjellet	2224	0.8	1.6	48.2	26.3	20.1	3.0
Menn							
STN-området	356	14.6	41.3	22.8	5.3	13.2	2.8
Ikke STN nord for Saltfjellet	1473	0.8	1.3	47.5	27.1	20.0	3.3
Kvinner							
STN-området	206	14.6	30.6	27.6	7.6	17.0	2.5
Ikke STN nord for Saltfjellet	751	0.8	2.0	49.9	24.9	20.1	2.3

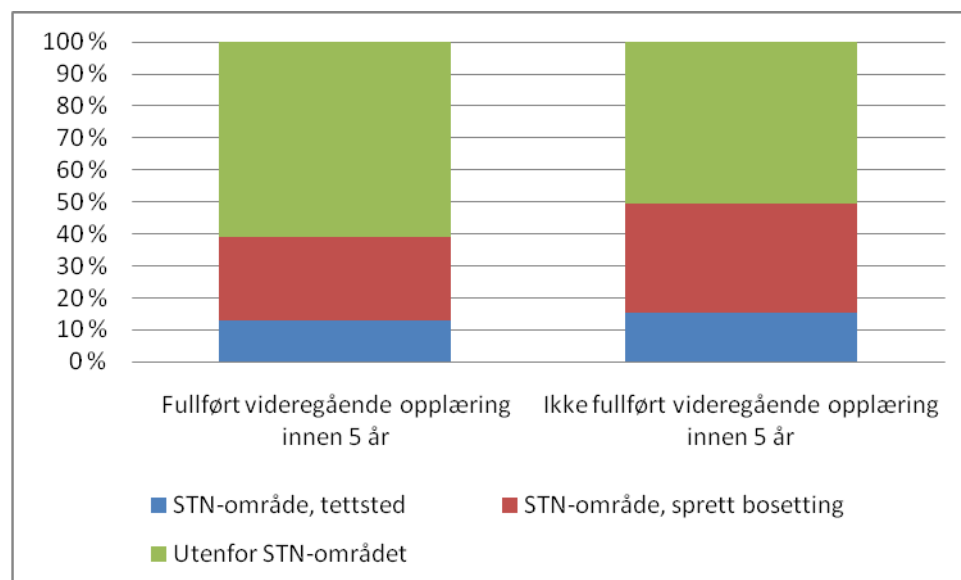
Av de elevene fra STN-området som ikke gjennomførte videregående skole innen fem år, bor litt over 50 % i dette området i 2009. Totalt bor 54 % av mennene og 45 % av kvinnene i STN-området. Av dem som ikke fullførte videregående opplæring innen fem år, er nesten 60 % menn.

Av mennene som ikke gjennomførte yrkesfaglig studieretning på videregående skole innen fem år, bor ca. 8 % flere i STN-området, i et område med spredt bosetting, enn av dem som ikke gjennomførte allmennfag. Valg av studieretning synes ikke å ha betydning for jentene. Det er flest menn som ikke fullfører allmennfaglig studieretning, som bor sør for Saltfjellet, mens jentene i større grad flytter til tettsteder utenfor STN-området nord for Saltfjellet.

Av elevene utenfor STN-området nord for Saltfjellet bor 48 % på tettsteder i dette området, og 23,4 % er i 2009 bosatt sør for Saltfjellet. For elevene fra STN-området er tallene henholdsvis 24,4 % og 16,8 %.

6.3.3 Bosted i 2009 til elevene som bodde i STN-områdene ved oppstart på videregående opplæring i årene 1994 til 1996

Figur 6.2 Bosted i 2009 til elever fra STN-området som startet på videregående opplæring i årene 1994 til 1996, fordelt på dem som gjennomførte opplæringen innen fem år, og dem som ikke gjorde det. Prosent

Omtrent 10 % flere av elevene fra STN-områdene som ikke fullførte videregående opplæring innen fem år, bor i STN-områdene i 2009, sammenlignet med dem som fullførte videregående opplæring innen fem år. De som har fullført videregående opplæring, bor i større grad på tettsteder utenfor STN-området og sør for

Saltfjellet, enn dem som ikke har fullført videregående opplæring innen fem år. Det ser ut som om flere utenfor STN-området som ikke har fullført videregående opplæring innen fem år, enn dem som har fullført, flytter inn i STN-området, og da i hovedsak utenfor tettstedene.

Referanser:

NOU 1995: 18. Ny lovgivning om opplæring «... og for øvrig kan man gjøre som man vil».

Statistisk sentralbyrå (2010): Sámi statistihkka 2010 / Samisk statistikk 2010. Oslo-Kongsvinger.

VOX, Nasjonalt organ for kompetansepolitikk:

<http://www.vox.no/default.aspx?id=19&epslanguage=NO>